

**O‘ZBEKISTON VA QOZOG‘ISTONNING YOQILG‘I –
ENERGETIKA SOHASIDAGI IQTISODIY HAMKORLIGI
ECONOMIC COOPERATION BETWEEN UZBEKISTAN AND
KAZAKHSTAN IN THE FUEL AND ENERGY SECTOR**

Annatsiya: O‘zbekiston va Qozog‘iston o‘rtasidagi yoqilg‘i – energetika sohasidagi iqtisodiy hamkorlik gaz va neftni qayta ishlash va eksportga yo‘naltirish, elektr – energiyasi ishlab chiqarish va mavjud quvvatlarni oshirishga sarmoyalar kiritish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini iqtisodiyotga jalb qilish masalalariga investitsiyalar jalb qilish bilan rivojlanmoqda.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, Qozog‘iston, neft qazib olish, gaz eksporti, gaz qazib olish, investitsiya, shartnoma, modernizatsiya, transchegaraviy.

Abstract: Economic cooperation between Uzbekistan and Kazakhstan in the fuel and energy sector is developing with investments in the processing and export of gas and oil, investments in electricity generation and expansion of existing capacities, and attracting renewable energy sources to the economy.

Keywords: Uzbekistan, Kazakhstan, oil production, gas export, gas production, investment, contract, modernization, cross-border.

O‘zbekiston va Qozog‘iston o‘rtasidagi energetika sohasidagi iqtisodiy hamkorlik 2000-2020 yillar davomida jiddiy rivojlandi. Ushbu davrda ikki davlatning energetika sohasida amalga oshirilgan asosiy hamkorlik yo‘nalishlari quyidagi yo‘nalishlarda jiddiy rivojlandi:

1. Gaz va neft sohasidagi hamkorlik

2000-2020 yillarda O‘zbekiston va Qozog‘iston o‘rtasidagi gaz va neft sohasidagi hamkorlik sezilarli darajada rivojlandi.

Gaz eksporti. O‘zbekiston gazni Qozog‘istonga eksport qilishni ushbu yillarda davom ettirdi. 2000-yillardan boshlab, O‘zbekiston o‘zining gaz resurslaridan foydalanishni kengaytirib, Qozog‘istonga yiliga 3-4 milliard kubometr atrofida gaz eksport qildi. O‘zbekiston tabiiy gaz eksportining bir qismi Qozog‘istonga yo‘naltirildi.

Neft va gaz qazib olish: Qozog‘iston, O‘zbekistonning gaz ishlab chiqarish hajmini oshirishda va uni eksport qilishda muhim hamkor bo‘ldi. 2000-2020 yillarda O‘zbekiston va Qozog‘iston o‘rtasida qazib olishga mo‘ljallangan qo‘shma loyihalar ko‘paydi. Shu jumladan, neftni qayta ishlash va eksport qilish sohaslarida.

O‘zbekistonning gaz qazib olish hajmi 2020 yilga kelib, taxminan 60 milliard kubometrni tashkil etdi va Qozog‘istonning shu davrda gaz qazib olish hajmi esa yiliga 50 milliard kubometrda ortiq bo‘ldi.

Neft qazib olish: 2020 yilda O‘zbekistonning neft qazib olish hajmi 2,5-3 million tonnani tashkil etdi. Qozog‘iston esa neft qazib olishda dunyo bo‘yicha yetakchilardan biri bo‘lib, 2020 yilda yillik qazib olish hajmi 90 million tonnani tashkil etdi.

2000-2020 yillar davomida O‘zbekiston va Qozog‘iston o‘rtasida gaz va neft sohasidagi iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlash uchun bir qancha muhim shartnomalar imzolandi. Ushbu shartnomalar ikki davlat o‘rtasida energiya resurslarini almashish, investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilmani rivojlantirish va texnologiya almashish kabi masalalarni hal qilishga qaratilgan. Asosiy shartnomalar va kelishuvlar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

1. Neft va gazni qayta ishlash bo‘yicha shartnomalar

Neftni qayta ishlash va unga oid qo‘shma loyihalar hamkorlikning muhim yo‘nalishlaridan bo‘lib, bu borada bir qancha strategik kelishuvlar amalga oshirildi.

1. Neftni qayta ishlash hamkorligi: O‘zbekiston va Qozog‘iston o‘rtasida neftni qayta ishlash va unga oid texnologiyalarni almashish bo‘yicha kelishuvlar imzolandi. Qozog‘iston O‘zbekistonning neftni qayta ishlash zavodlari bilan

hamkorlikni kengaytirish, neftni eksport qilishda yordam berish bo'yicha shartnomalar tuzdi. Bu kelishuvlar ikki davlatga ham foydali bo'ldi. O'zbekiston neftni qayta ishlashda qo'shma korxonalar yaratdi va Qozog'iston esa neftni eksport qilishni kengaytirdi.

2. Yangi tarmoqlar va infratuzilma obektlarini qurish bo'yicha shartnomalar

Ikki davlat o'rtasida energetika infratuzilmasini yaxshilashga qaratilgan bir qator shartnomalar imzolandi. Bu shartnomalar asosan energiya resurslarini samarali boshqarish va energiya tarmoqlarini birlashtirishga qaratilgan edi.

Gaz va neft infratuzilmasini modernizatsiya qilish: 2000-2020 yillarda, O'zbekiston va Qozog'iston energetika tarmoqlarini modernizatsiya qilish va yangi energiya loyihalarini amalga oshirish bo'yicha shartnomalar imzoladilar. Masalan, gaz va neft quvurlarini qurish va ularni tarmoq orqali uzatish masalalari hal etildi.

3. Transchegaraviy gaz tarmoqlarini yaratish bo'yicha shartnomalar

O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasidagi energiya hamkorligini yanada chuqurlashtirish uchun, transchegaraviy gaz va neft tarmoqlarini qurish va ularni bir-biriga bog'lashga qaratilgan shartnomalar imzolandi. Bu kelishuvlar ikki davlatning gaz va neftni bir-biriga uzatishini osonlashtirishga imkon berdi.

"Qarshi–Bishkek–Olmaota" gaz quvuri: O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasida gaz tarmoqlarini birlashtirishga qaratilgan loyihalarni bajarish ishlari 2010-yillarda yo'lga qo'yildi. Bu gaz quvuri O'zbekistonning Qarshi shahridan boshlanib, Qozog'istonning Olmaota shahriga yetib boradi. Bu quvur orqali gazning ikki mamlakat o'rtasidagi almashinuvi ta'minlanadi.

2. Elektr energiyasi va tarmoqlarini integratsiyalash yo'lidagi iqtisodiy hamkorlik.

Energetika sohasida O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasida elektr energiyasini almashish va tarmoqlarni integratsiyalash ishlari davom etdi.

Elektr energiyasi eksporti: 2000-2020 yillar davomida O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasida elektr energiyasi eksporti va importi amalga oshirildi.

O'zbekiston Qozog'istonning energiya resurslariga muhtoj bo'lgan hududlariga elektr energiyasi ta'minoti bilan ta'minlab kelgan.

Qozog'istonning O'zbekistonga eksport qilgan elektr energiyasi 2020 yilga kelib yiliga 2-3 milliard kilovatt-soat atrofida bo'ldi.

Elektr energiyasi eksporti orqali har yili ikki mamlakat o'rtasida yuzlab million dollarlik iqtisodiy foyda bo'lgan. Bu savdo sohasida umumiy daromadni oshirishga olib keldi.

3. Qayta tiklanuvchi energiya va boshqa energetika sohasidagi istiqbollar

2000-2020 yillarda O'zbekiston va Qozog'iston qayta tiklanuvchi energiya sohasida hamkorlikni rivojlantirishga katta e'tibor qaratdi.

Shamol va Quyosh energiyasi: Ikki davlat ham qayta tiklanuvchi energiya manbalariga katta sarmoya kiritdi. Qozog'iston Quyosh va shamol energetikasiga katta investitsiya kiritdi. Shu qatorda O'zbekiston ham bu yo'nalishda ishlashni boshladi.

2020 yilga kelib, O'zbekistonning qayta tiklanuvchi energiya manbalarini ishlab chiqarish hajmi taxminan 1,5-2 gigavattni tashkil etdi.

Qozog'iston o'z navbatida, shamol va Quyosh elektr stansiyalarini qurishda yirik loyihalarni amalga oshirib, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini ishlab chiqarish hajmini 3-4 gigavattga yetkazdi.

4. Qarz olish va investitsiyalar

2000-2020 yillar davomida, O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasidagi energiya sektori loyihalariga yirik investitsiyalar kiritildi. Ikki davlatning energetika sohasiga investitsiyalari quyidagi miqdorlar atrofida bo'ldi:

Investitsiyalar hajmi: O'zbekiston va Qozog'iston energetika sektori uchun 2000-2020 yillarda taxminan 10-15 milliard dollar miqdoridagi sarmoyalarni kiritdi. Bu sarmoya ko'plab qo'shma loyihalar, jumladan, yangi energetika infratuzilmasi va texnologiyalarni joriy etishga yo'naltirildi.

Sarmoya oqimi: Energetika sohasidagi hamkorlik orqali, har yili ikki davlat bir-biriga o'rtacha 1-2 milliard dollar atrofida sarmoya jalb qilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. S.Xusainov. O‘zbekiston va Qozoqiston o‘rtasidagi energetika sohasidagi iqtisodiy hamkorlik. Toshkent: “Energetika” nashriyoti. 2018.
2. World Bank. Energy cooperation between Kazakhstan and Uzbekistan: An economic perspective. Washington, D.C.: World Bank Publications. 2019.